

УДК 353:332.14

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Олена Сороківська; Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна*

Резюме. Проведено комплексний аналіз впливу пандемії на соціально-економічний розвиток окремих сфер життєдіяльності Тернопільської області, визначено закономірності й домінуючі тенденції процесів регіонального розвитку, а також напрацьовано рекомендації щодо пом'якшення негативних наслідків цього впливу. Результати дослідження дали змогу проаналізувати короткотермінові зміни соціально-економічних показників розвитку Тернопільської області у динаміці першого кварталу 2020 року; визначити, які з галузей та сфер життєдіяльності регіону найбільше постраждали від впливу пандемії, а які, навпаки, отримали певний поштовх до розвитку. Дослідити особливості зміни демографічної складової розвитку регіону, а також визначити модифікацію обсягів та заборгованості з оплати праці найманих працівників. Автори провели порівняльний аналіз індексів промислової продукції регіону за основними видами діяльності у 2020 році, дослідили зміни споживчих цін, обсяги вантожообігу та пасажирообігу підприємств транспорту регіону, визначили основні тенденції зміни обсягів середньої заробітної плати в Тернопільській області у 2020 році. Щоб зрозуміти, наскільки постраждав регіональний бізнес від карантину, автори статті зібрали та опрацювали дані щодо закриття регіональних компаній у період з 12 березня до 30 квітня та структурували їх за видами діяльності. За результатами досліджень визначено, що Тернопільська область не є винятком в ситуації, коли карантинні заходи спричинили зростання цін, спад ключових індикаторів регіонального розвитку та зниження важливих економічних показників. Але найважливішим питанням на сьогодні залишається збереження стратегічного балансу між введенням необхідних обмежень, з одного боку, та одночасним підтриманням діяльності регіональних підприємств, з іншого. Адже після закінчення пандемії потрібно буде відновлювати нормальний ритм життєдіяльності соціальної та економічної сфер, реанімувати процеси, які є надзвичайно важливими для забезпечення регіонального розвитку. Тому у статті розроблено ряд рекомендацій для органів влади та місцевого самоврядування, які допоможуть подолати негативний вплив пандемії на соціально-економічний розвиток Тернопільської області.

Ключові слова: регіональний розвиток, соціально-економічні процеси, бізнес, COVID-19, карантинні заходи, пандемія.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04.074

Отримано 15.05.2020

UDC 353:332.14

IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON TERNOPIL REGION SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Olena Sorokivska; Nadiia Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

Summary. Comprehensive analysis of the pandemic impact on socio-economic development of certain spheres of living environment in Ternopil region is carried out, the patterns and dominant tendencies of regional development processes are identified, and recommendations for mitigating the negative impacts are developed in this paper. The results of the investigation made it possible to analyze short-term changes in socio-economic indicators of Ternopil region development in the dynamics of the first quarter of 2020; to determine which of the

sectors and spheres of the region living environment were the most affected by pandemic, and which, on the contrary, received a stimulus to the development; to investigate the features of changes in the demographic component of the regional development, as well as to determine the modification of the volumes and arrears of payroll for employees. The authors carried out the comparative analysis of the regional industrial production indices by the main types of activity in 2020, investigated the changes in consumer prices, volumes of freight and passenger turnover in regional transport companies, determined the main tendencies in the average wage payments in Ternopil region in 2020. In order to understand how much the regional business suffered from quarantine, the authors of the article collected and processed data concerning the regional companies closing down from March 12 to April 30, and structured them by type of activity. According to the results of the investigation, it was determined that Ternopil region is not the exception in such situation when quarantine measures resulted in prices growth, decline of key indicators of regional development and decrease in important economic indicators. Although, how to maintain the strategic balance between the introduction of necessary restrictions, on the one hand, and the simultaneous support the regional enterprises activities, on the other hand is still an important problem at present. Indeed, after the end of the pandemic, it will be necessary to restore the normal rhythm of the living environment in social and economic spheres, to revive processes that are very important for ensuring regional development. Therefore, a number of recommendations for authorities and local governments contributing to overcome the negative pandemic impact the socio-economic development of Ternopil region are worked out in this paper.

Key words: regional development, socio-economic processes, business, COVID-19, quarantine measures, pandemic.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04.074

Received 15.05.2020

Постановка проблеми. Ефективність економічного та соціального розвитку України тісно пов'язана з успішним перетворенням сучасних регіонів, що виявляється у процесах формування життєздатних та спроможних об'єднаних територіальних громад, раціонального розподілу фінансових та кадрових ресурсів, побудови механізму підвищення конкурентоспроможності окремих територій. Проте сьогодні регіони переживають несприятливий вплив соціальних та економічних факторів, спричинених COVID-19. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) підвищила статус спалаху COVID-19 від епідемії до пандемії. Визнання спалаху пандемією вказує на те, що він офіційно поширився по всьому світу. На жаль, результатом поширення вірусу є ускладнення ситуації в окремих країнах та регіонах, велика кількість заражень, смертей та інфікованих країн [1].

Така складна ситуація не може не відобразитися на економічному середовищі окремих країн та регіонів. Введення карантинних обмежень призвело до значного зменшення обсягів виробництва й реалізації продукції окремими галузями промисловості та сфери послуг, послабило інфраструктуру й запустило ряд негативних економічних процесів. Тому сьогодні дуже актуальним залишається питання постійного моніторингу процесів розвитку окремих регіонів з метою виявлення реального стану речей та вживання превентивних заходів для запобігання незворотним негативним змінам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових колах дослідженням проблем впливу пандемії на соціально-економічний розвиток територій присвячено праці багатьох зарубіжних дослідників. Словацький дослідник О. Еванс стверджує, що крім прямих негативних впливів пандемії COVID-19, до яких відносимо насамперед зростання смертності населення, необхідно враховувати також і непрямі негативні наслідки, що проявлятимуться через втрату продуктивності та супутні захворювання населення. На його думку, економічні наслідки будуть відчутні не тільки в системі охорони здоров'я, а й у торгівлі та туристичній галузі, харчовій та сільськогосподарській промисловості, в діяльності різних типів ринків і торгових мереж [2]. Колектив польських авторів, на чолі з В. Стойковські, акцентують увагу на тому, що пандемія

коронавірусної хвороби має значний вплив на соціальне життя та економічну діяльність практично в кожній країні світу [3]. Науковці використовують ряд конкретних індикаторів (коронавірусні детермінанти), за допомогою яких виводять важливі закономірності впливу перебігу захворюваності на соціально-економічний розвиток окремих країн і регіонів.

Британські дослідники під керівництвом М. Нікола стверджують, що вплив COVID-19 на регіональну економіку сьогодні є дуже відчутним [4]. Соціальне дистанціювання, самоізоляція та обмеження подорожей змусили зменшити обсяг робочої сили в усіх галузях економіки та призвели до втрати багатьох робочих місць. Закритими є школи, а потреба у товарах та виробленій продукції зменшилася. На противагу цьому, потреба в медичних товарах значно зросла. Продовольчий сектор багатьох країн також зазнав значного збільшення попиту через панічне придбання та запаси харчових продуктів. Таким чином, на думку науковців, глобальний спалах призвів до непрогнозованих змін на більшості національних ринків розвинених країн. Це твердження підтримують і австралійські науковці Ш. Рутерфорд та К. Чу [5]. Об'єктом дослідження їхньої роботи є історичні особливості масштабних пандемій, а також кризові явища, пов'язані з пандемією. Вчені провели узагальнення ключових особливостей пандемії та окреслили її негативний вплив на здоров'я, економіку, соціальну й глобальну безпеку окремих країн і регіонів.

Важливість дослідження впливу COVID-19 на життєдіяльність суспільства підкреслюють і результати оцінювання макроекономічних змін внаслідок пандемії в Європі, проведеного Європейською Комісією [6], й аналітична записка Міжнародної організації праці, яка оприлюднює результати попереднього оцінювання можливого впливу пандемії на сферу трудових відносин. Таким чином, можемо констатувати значний інтерес науковців та міжнародних організацій до проблеми впливу COVID-19 на соціально-економічний розвиток як окремих регіонів і країн, так і світової спільноти загалом.

Метою дослідження є проведення комплексного аналізу впливу пандемії на соціально-економічний розвиток окремих сфер життєдіяльності Тернопільської області, визначення закономірностей та домінуючих тенденцій, а також напрацювання рекомендацій щодо пом'якшення негативних наслідків цього впливу.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети у статті було сформульовано та вирішено такі наукові завдання: провести комплексний аналіз основних тенденцій зміни соціально-економічних показників розвитку Тернопільської області в динаміці першого кварталу 2020 року; визначити, які з галузей та сфер життєдіяльності регіону найбільше постраждали від впливу пандемії, а які, навпаки, отримали певний поштовх до розвитку; дослідити ключові зміни демографічної складової розвитку регіону, а також зміну обсягу та особливостей оплати праці найманих працівників; розробити ряд рекомендацій для органів влади та місцевого самоврядування, які допоможуть подолати негативний вплив пандемії на рівні Тернопільської області.

Виклад основного матеріалу. З метою проведення комплексного дослідження впливу пандемії та карантинних заходів на соціально-економічний розвиток Тернопільської області, проведено порівняльний аналіз індексів промислової продукції регіону за основними видами діяльності у першому кварталі 2020 року (таблиця 1).

Таблиця 1. Індекси промислової продукції за основними видами діяльності у січні–березні 2020 року¹ (відсотків)**Table 1.** Indices of industrial production by main types of activities in January–March 2020 (in percent)¹

	Код за КВЕД-2010	Березень 2020 до		Січень–березень 2020 до січня–березня 2019	Січень–березень 2019 до січня–березня 2018
		лютого 2020	березня 2019		
Промисловість	V+C+D	97,9	90,7	89,8	100,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	132,5	103,8	107,1	100,3
Переробна промисловість	C	95,0	88,1	87,5	104,3
З неї:					
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	98,5	71,6	71,3	109,0
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13–15	71,7	59,1	85,3	84,1
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16–18	89,9	67,0	79,5	93,0
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	195,9	67,3	53,5	93,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	к	к	к	к
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	86,8	83,7	98,6	102,0
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	92,2	68,2	77,0	148,6
Машинобудування, крім ремонту й монтажу машин і устаткування	26–30	106,2	128,7	121,2	91,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	97,5	95,7	92,9	90,3

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Результати проведених досліджень дозволяють стверджувати, що у першому кварталі 2020 року в Тернопільській області спостерігаємо спад промислового виробництва на 10,2% у порівнянні з відповідним періодом 2019 року. Найістотніші обсяги скорочення можемо констатувати у сфері виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (28,7%), текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (14,7%), виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності (20,5%), виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (46,5%), металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин та устаткування (23%). Таким чином, можемо стверджувати про скорочення обсягів виробництва та реалізації більшості галузей промисловості регіону.

Поряд з цим, через значне посилення уваги регіональних споживачів до стану власного здоров'я та профілактики захворювань, ринок медичних послуг і фармацевтичної продукції відчуває стрімкий підйом. Аналізуючи відкриті дані Єдиного

¹Систематизовано авторами за даними [8].

державного реєстру про кількість новостворених підприємств у період з 12 березня до 30 квітня 2020 року, можемо зазначити, що лідерами у Тернопільській області стали компанії, основними видами діяльності яких є: гуртова торгівля фармацевтичними та медичними товарами (КВЕД 46.46); роздрібна торгівля фармацевтичними та медичними товарами (КВЕД 47.73), роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет (КВЕД 47.91), надання послуг таксі (КВЕД 49.32), консультування з питань комерційної діяльності й керування (КВЕД 70.22), інша поштова та кур'єрська діяльність (КВЕД 53.2).

Щоб зрозуміти, наскільки постраждав регіональний бізнес від карантину, автори статті зібрали та дослідили дані щодо закриття регіональних компаній у період з 12 березня до 30 квітня й структурували їх за видами діяльності. Результати дослідження відображено на рисунку 1.

Отже, найбільшу питому вагу в загальній кількості підприємств, що підлягають ліквідації, займають освітні заклади. Серед них школи, дитячі садочки, спортивна школа та школа мистецтв. Проте такі зміни не пов'язані з пандемією, здебільшого їх причиною є реформування освітньої сфери, створення опорних шкіл та закриття навчальних закладів у віддалених селах. Серед підприємств, які підлягають ліквідації, можемо виокремити також сільськогосподарські підприємства, що працюють у сфері вирощування зернових культур, агропромислового виробництва й розведення свійської птиці. В аналізованій період було закрито Український світлотехнічний інститут та два підприємства, які займалися будівництвом житлових і нежитлових будівель. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року, відсоток підприємств, що підлягають ліквідації, збільшився майже удвічі. На нашу думку, несприятливі тенденції, пов'язані з уведенням карантинних заходів, значно загострили проблеми вітчизняних підприємств та, в окремих випадках, призвели до їх закриття.

Спад обсягів виробництва та закриття багатьох місцевих торговельних точок і продовольчих ринків спричинили зростання рівня споживчих цін (рисунок 2, 3).

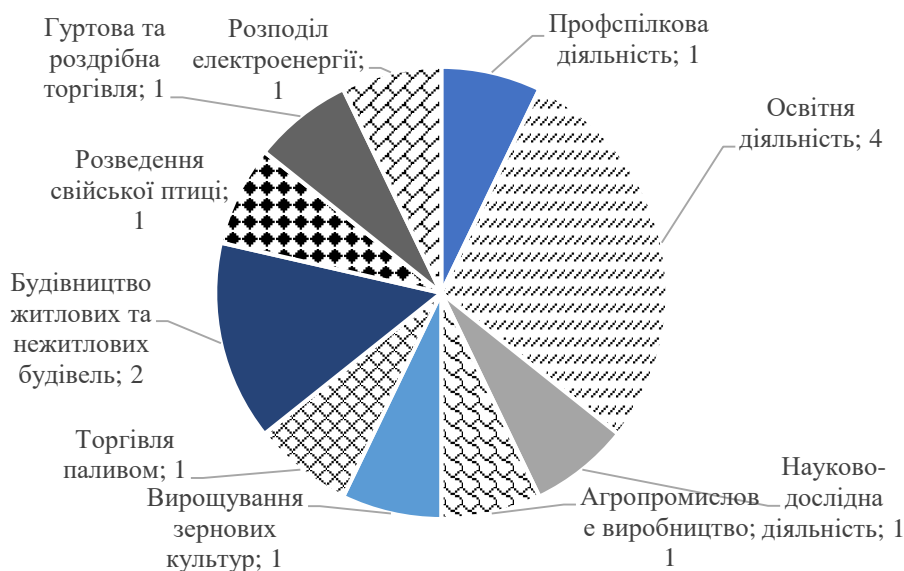

Рисунок 1. Кількість підприємств у Тернопільській області, які надали дані до ЄДР про процес ліквідації в період з 12 березня до 30 квітня 2020 року²

Figure 1. Number of enterprises in Ternopil region that provided data to the USR concerning liquidation process during the period from March 12 to April 30, 2020²

²Сформовано авторами за відкритими даними [9].

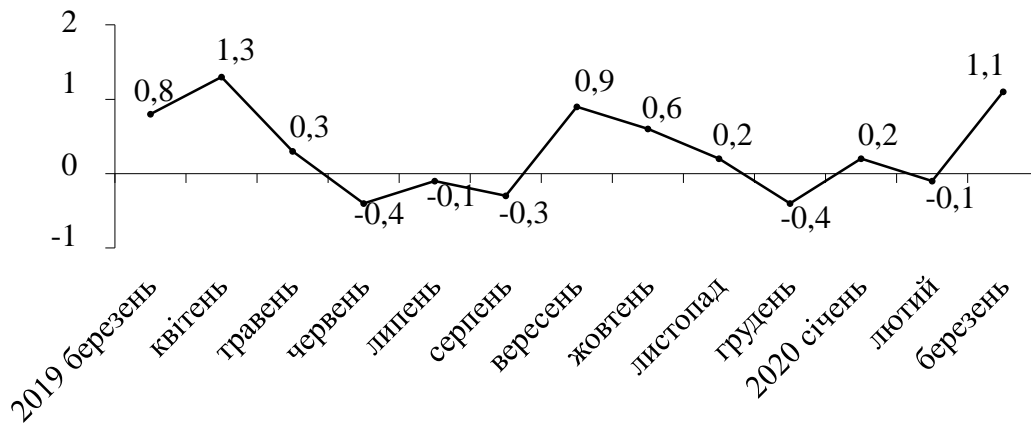

Рисунок 2. Зміни споживчих цін у Тернопільській області (у % до попереднього місяця)³

Figure 2. Changes in consumer prices in Ternopil region (in % to the previous month)³

Ціни на споживчому ринку області у березні 2020 року зросли на 1,1% порівняно з попереднім місяцем (рівень зростання по Україні у цей же період склав 0,8%). Із початку року ціни по області зросли на 1,2%, по Україні – на 0,7%. Отже, темпи зростання цін у березні 2020 року дещо випереджають загальнодержавні показники. Найбільш відчутне зростання цін у регіоні в порівнянні з лютим місяцем відбулося за такими групами товарів, як м'ясо та м'ясопродукти (на 1,2%), фрукти (6,3%), овочі (2,3%), цукор (3,7%), алкогольні напої та тютюнові вироби (1,2%), одяг (10,6%), взуття (13,6%). Такий стан речей свідчить про поступове підвищення цін на важливі групи товарів, що значною мірою, зумовлено зменшенням пропозиції цих товарів на регіональному ринку.

Не зважаючи на зростаючі обсяги хворих та карантинний режим у багатьох європейських країнах, у січні–лютому 2020 року експорт товарів з Тернопільської області не зменшився й становив 74732 тисячі доларів США, або 102,3% від обсягу експорту за відповідний період 2019 року. Імпорт склав 66426,2 тисячі доларів США, або 108,7% у порівнянні з відповідним періодом минулого року.

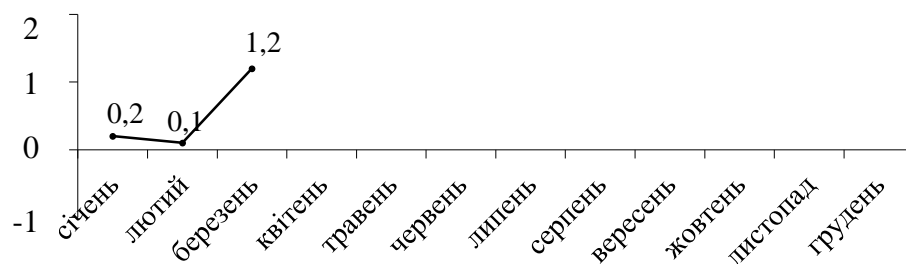

Рисунок 3. Зміни споживчих цін у 2020 році (у % до грудня попереднього року)

Figure 3. Changes in consumer prices in 2020 (in % to December of the previous year)

³Систематизовано авторами за даними [8].

Позитивне сальдо становило 8305,8 тисячі доларів США (у січні–лютому 2019 року також позитивне – 11988,8 тисячі доларів США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,13 (у січні–лютому 2019 року – 1,20). Зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами з 89 країн світу. Основними торговельними партнерами підприємств Тернопільської області були контрагенти із таких країн, як Польща, Білорусь, Кенія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Румунія, Єгипет, Австрія, Китай, Туреччина.

Однією зі сфер регіону, що суттєво відчули вплив карантинних обмежень, є транспортна галузь (рисунок 4).

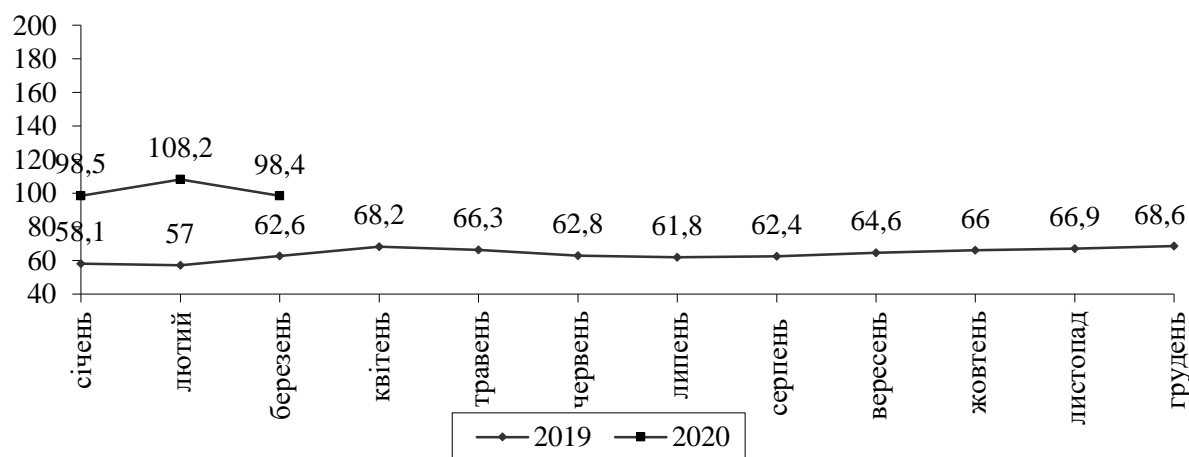

Рисунок 4. Вантажообіг підприємств транспорту Тернопільської області (у % до відповідного періоду попереднього року, нарастаючим підсумком)⁴

Figure 4. Freight turnover of transport enterprises in Ternopil region (in % to the corresponding period of the previous year, cumulative total)⁴

Як свідчать результати аналізу статистичних даних, у січні–березні 2020 року вантажообіг підприємств транспорту області становив 394,9 млн. тонно-км, або 98,4% від обсягу січня–березня 2019 року. Найбільшу питому вагу в обсягах перевезених вантажів регіону займав залізничний транспорт (59,34% від загального обсягу вантажних перевезень). Загалом підприємствами транспорту у січні–березні 2020 року було перевезено 2063 тисячі тонн вантажів, що на 12% менше, ніж у січні–березні 2019 року. За перший квартал 2020 року залізничним транспортом області відправлено 1224, тисячі тонн вантажів, що на 5,1% менше, ніж у першому кварталі 2019 року. Відправлення лісових вантажів зросло в 2,5 раза, хімічних і мінеральних добрив – в 3,2 раза, брухту чорних металів – на 2,1% порівняно з січнем–березнем 2019 року. Разом з тим відправлення зерна і продуктів перемолю склало 91,4% від обсягу січня–березня 2019 року.

Щодо пасажирських перевезень, то результати аналізу статистичних даних свідчать, що в цій сфері негативні зміни є ще більш помітними. Так, усіма видами транспорту за перший квартал 2020 року виконано пасажирообіг в обсязі 337,7 млн. пасажиро-км, що на 15,8% менше, ніж у першому кварталі 2019 року (рисунок 5). Послугами підприємств пасажирського транспорту скористалися 13,5 млн. пасажирів, що на 13,3% менше, ніж у січні–березні 2019 року. Основну питому вагу в обсягах

⁴Систематизовано авторами за даними [8].

пасажирських перевезень області займав автомобільний транспорт: за аналізований період було перевезено 10159,2 тис. осіб, що склало 75% від усіх пасажирських перевезень. На другій позиції – тролейбусний транспорт (2823,3 тис. пасажирів або 20,8% від усіх пасажирських перевезень). І лише на третій позиції – залізничний транспорт (563,1 тис. пасажирів або 4,2% від загального обсягу пасажирських перевезень). Така низька питома вага залізничного транспорту та підвищення ролі автомобільних пасажиро-перевезень пов'язані зі значними обмеженнями залізничного сполучення між регіонами на загальнодержавному рівні. Як наслідок, більшість пасажирів, що вимушені мандрувати Україною, надають перевагу автомобільному транспорту: власному або використовуючи сервіси BlaBlaCar і різні служби таксі.

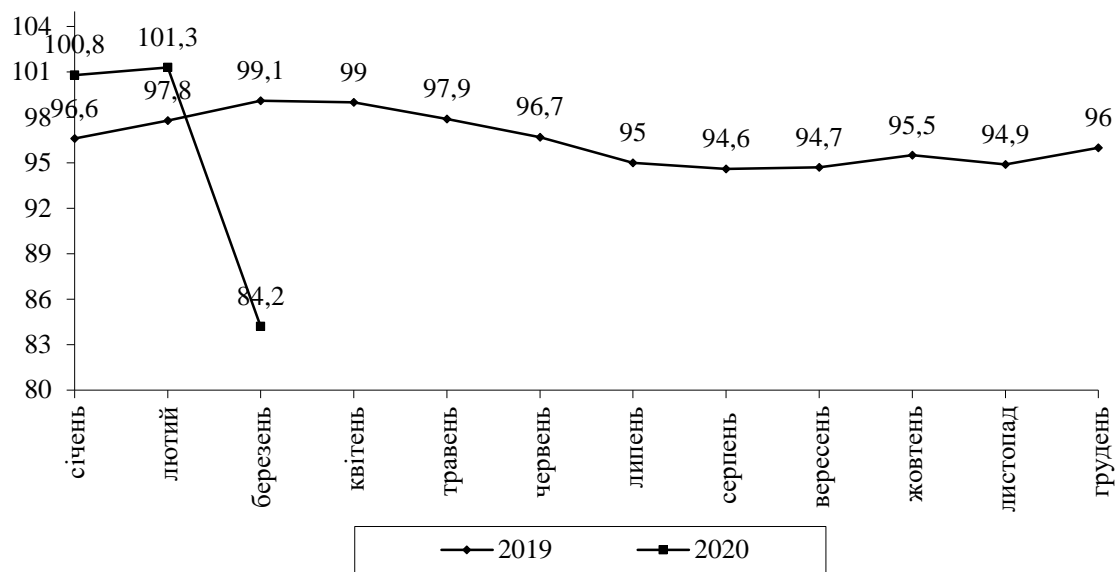

Рисунок 5. Пасажирообіг підприємств транспорту Тернопільської області (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)⁵

Figure 5. Passesnger turnover of transport enterprises in Ternopil region (in % to the corresponding period of the previous year, cumulative total)⁵

Зростання автомобільних перевезень спричинило зміни на регіональному ринку світлич нафтопродуктів. У березні 2020 року мережа автозаправних станцій (далі – АЗС), що належить суб'єктам господарювання (юридичним особам та фізичним особам-підприємцям) налічувала 186 одиниць.

Загальний обсяг роздрібного та гуртового товарообігу від продажу через АЗС світлич нафтопродуктів і газу становив 164,5 млн. грн., з якого 62,6 млн. грн. (38,0%) – від продажу дизельного пального, 60,8 млн. грн. (37,0%) – бензину моторного, 39,0 млн. грн. (23,7%) – пропану і бутану скраплених та 2,1 млн. грн. (1,3%) – газу природного скрапленого або у газоподібному стані (таблиця 2).

⁵Систематизовано авторами за даними [8]

Таблиця 2. Продаж світлих нафтопродуктів і газу через АЗС Тернопільської області⁶**Table 2.** Sales of light oil products and gas by gas filling stations in Ternopil region⁶

Показники	Обсяг продажу у березні 2020			Товарообіг у березні 2020 року, тис. грн.
	Тонн	У % до		
		Лютого 2020	Березня 2019	
Бензин моторний у тому числі:	1803,4	114,7	113,2	60765,1
Марка А-92	1017,5	120,3	106,7	33586,6
Марка А-95	730,8	107,9	119,1	25813,8
Пальне моторне сумішове (із вмістом спиртів, біостанолу або їх сумішей від 5% і більше)	55,1	110,6	211,1	1364,7
Газойлі (пальне дизельне)	2164,8	96,3	122,2	62636,7
Пропан і бутан скраплені	1867,6	101,4	107,7	39021,8
Газ природний скраплений або у газоподібному стані (метан)	106,2	124,4	73,0	2062,3

В обсязі реалізованого бензину 56,4% припадало на продаж бензину моторного марки А-92, 40,5% – А-95, 3,1% – палива моторного сумішевого. У порівнянні з березнем 2019 року можемо спостерігати зростання обсягів продажу майже за усіма видами світлих нафтопродуктів (окрім метану, який використовується, в основному, автобусами міжміського сполучення). Такий стан речей має місце значною мірою завдяки збільшенню використання населенням особистих транспортних засобів та придбання світлих нафтопродуктів для задоволення потреб у пересуванні.

Зростання рівня захворюваності спричинило й окремі зміни в демографічних показниках Тернопільської області (таблиця 3).

Таблиця 3. Основні демографічні показники Тернопільської області у січні–лютому 2020 року (осіб)**Table 3.** The main demographic indicators of Ternopil region in January–February 2020 (persons)

Показники	Січень–лютий 2020 року	Січень–лютий 2019 року
Чисельність наявного населення (за оцінкою) на 1 березня	1037614	1044331
Середня чисельність наявного населення у січні–лютому	1038155	1045105
Чисельність постійного населення (за оцінкою) на 1 березня	1034363	1041080
Середня чисельність постійного населення у січні – лютому	1034904	1041854
Загальний приріст, скорочення (-) населення	-1081	-1548
Природний приріст, скорочення (-) населення	-1233	-1716
Кількість живонароджених	1325	1221
Кількість померлих	2558	2937
Кількість померлих дітей у віці до 1 року	10	10
Міграційний приріст, скорочення (-) населення	152	168

⁶Систематизовано авторами за даними [8]

Отже, результати проведених розрахунків свідчать, що чисельність наявного населення в Тернопільській області на 1 березня 2020 року становила 1037614 осіб. Упродовж січня – лютого 2020 року чисельність населення зменшилася на 1081 особу. Зменшення чисельності населення регіону відбулося за рахунок природного скорочення – 1233 особи, водночас зафіксовано міграційний приріст населення – 152 особи. За час пандемії велика кількість жителів регіону повернулася з-за кордону. Вже з початку лютого міграційний приріст населення почав зростати. На нашу думку, така тенденція буде продовжуватися і в наступні періоди.

Зміни в роботі економічно-активних підприємств спричинили певні коливання в обсягах та структурі заборгованості з виплати заробітної плати (рисунок 6). Станом на 1 квітня 2020 року загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати становила 31,4 млн. грн., з неї 29,1 млн. грн. припадало на економічно активні підприємства. 7 підприємств області визнано банкрутами. Це майже на 17% більше, ніж за аналогічний період 2019 року. 93 підприємства на теренах регіону зараховано до економічно-активних.

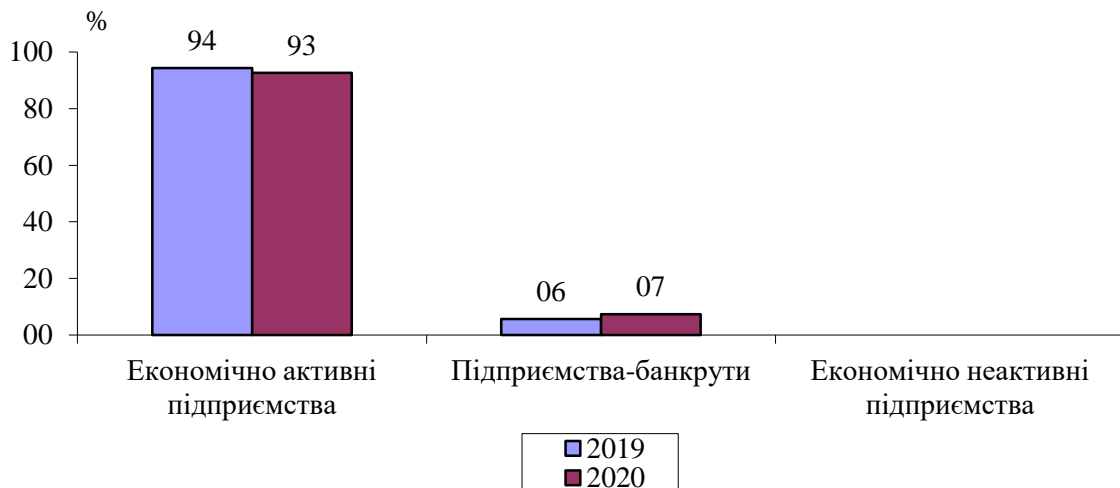

Рисунок 6. Структура заборгованості з виплати заробітної плати на 1 квітня 2019–2020 років (у % до загальної суми)⁷

Figure 6. The structure of wage arrears as of April 1, 2019–2020 (in % to the total amount)⁷

Заборгованість працівникам економічно активних підприємств у березні 2020 року збільшилася на 0,3% (рисунок 7). На початок квітня 2020 року більша частина суми заборгованості економічно активних підприємств припадала на транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (51,3%) і переробну промисловість (33,0%). Основну частину боргу утворено в Тернополі (39,4%).

⁷Систематизовано авторами за даними [8].

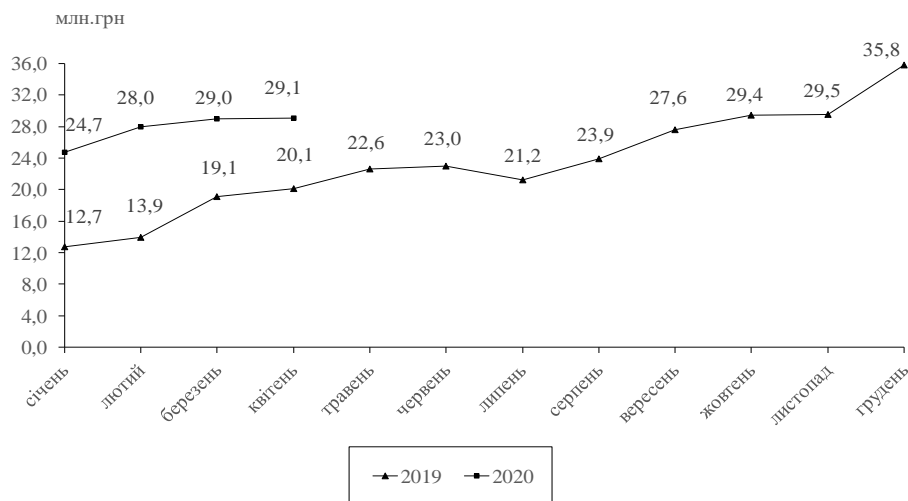

Рисунок 7. Динаміка заборгованості з виплати заробітної плати на економічно активних підприємствах у 2019–2020 роках⁸ (на 1 число відповідного місяця)

Figure 7. Dynamics of wage arrears at economically active enterprises in 2019–2020⁸ (as of the 1st day of the corresponding month)

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій Тернопільської області у березні 2020 року становила 8646 грн., що в 1,8 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (4723 грн). Порівняно з лютим 2020 року розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 1,2%, а за останні 12 місяців (відносно березня 2019 року) – на 12,6% (рисунок 8). Індекс реальної заробітної плати у березні 2020 року порівняно з лютим 2020 року становив 100,2%, а відносно березня 2019 р. – 109,0%. Таким чином, можемо констатувати збільшення обсягів номінальної та реальної заробітної плати жителів регіону. Проте відсоток зростання не покриває збільшення індексу споживчих цін, який у січні–березні 2020 року склав 1,2%.

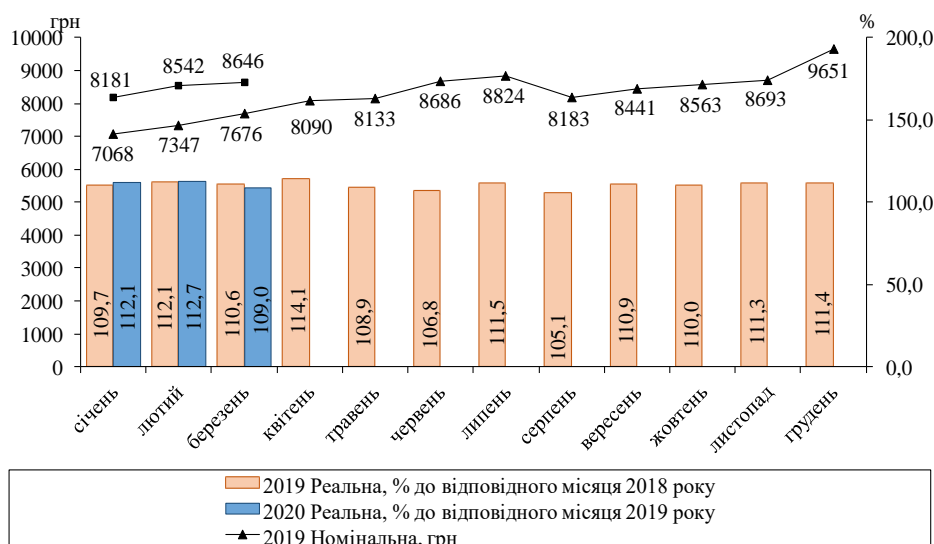

Рисунок 8. Динаміка середньої заробітної плати в Тернопільській області у 2019–2020 роках

Figure 8. Dynamics of the average wage in Ternopil region in 2019–2020

⁸Систематизовано авторами за даними [8].

Отже, результати проведеного дослідження свідчать, що Тернопільська область не є винятком із ситуації, коли карантинні заходи спричинили зростання цін, спад ключових індикаторів регіонального розвитку та зниження важливих економічних показників. Такий стан речей можемо спостерігати майже в усіх областях України, а також в країнах Європи та світу. Тому найважливішим питанням на сьогодні залишається збереження стратегічного балансу між введенням необхідних обмежень, з одного боку, та одночасним підтриманням діяльності регіональних підприємств, з іншого. Адже після закінчення пандемії потрібно буде відновлювати нормальний ритм життєдіяльності соціальної та економічної сфер, реанімувати процеси, які є надзвичайно важливими для забезпечення регіонального розвитку.

Висновки. Опираючись на аналітичні дані, отримані в результаті дослідження, можемо констатувати, що станом на 1 березня 2020 року стан речей не був критичним. Зважаючи на поступове входження в карантинні заходи, багато підприємств змогли поступово адаптуватися до нових умов господарювання. Крім того, послаблення обмежувальних мір у найближчий час дасть змогу запрацювати продовольчим ринкам та промисловим магазинам, повернути до звичного темпу роботи малі та середні підприємства області. Сподіваємося, що це дозволить стабілізувати показники економічного розвитку регіону. Проте питання балансу безпекових заходів та економічного «послаблення» все ще залишається відкритим. Тому вважаємо за доцільне запропонувати керівництву обласних органів влади та місцевого самоврядування ряд ключових рішень, які допоможуть подолати наслідки пандемії на рівні регіону.

Перш за все при впровадженні регіональної політики необхідно забезпечити швидке та адекватне реагування на зміни, пов'язані з розвитком COVID-19. Слід розуміти та передбачати високу ймовірність реструктуризації економіки області, бути готовим до надання допомоги та підтримки «точок зростання», а також до виведення з кризи депресивних суб'єктів економічного розвитку. Потрібно також внести корективи до соціально-економічних програм розвитку Тернопільської області в контексті секторальної підтримки тих галузей, які зазнали найнесприятливішого впливу, соціальної підтримки тих, хто постраждав від вірусу, а також тих, хто забезпечував найважливіші процеси життєдіяльності у період подолання коронавірусної інфекції (до цієї категорії можемо віднести, насамперед, лікарів регіональних медичних закладів). Під час формування та імплементації цих заходів слід використовувати інструменти, які підтвердили свою ефективність у країнах Європейського Союзу. До них відносимо: надання інвестиційних грантів на подолання наслідків COVID-19, у тому числі з регіонального бюджету; відкриття широкого доступу до дешевих кредитних ресурсів (у тому числі шляхом субсидіювання з державних джерел) з метою підтримання найбільш постраждалих секторів економіки та пришвидшення їх економічного зростання; залучення неурядових громадських структур до роботи з населенням та надання інформаційної підтримки у подоланні наслідків пандемії. Проте маємо розуміти, що для повного стримування пандемії коронавірусу важливим є взаємне координування діяльності усіх регіонів нашої країни у процесах розроблення та реалізації широкомасштабної політики стримування й подолання COVID-19.

Перспективами подальших досліджень вважаємо здійснення моніторингу показників розвитку Тернопільської області в динаміці наступних місяців дії карантинних обмежень з метою надання відповідних результатів аналізу та рекомендацій регіональним органам державної влади і місцевого самоврядування.

Conclusions. Based on the analytical data obtained as a result of the investigation, we can observe that as of March 1, 2020 the state of things was not critical. Taking into account the gradual entry into quarantine measures, many enterprises were able to adapt gradually to new economic conditions. In addition, the weakening of restrictive measures in the nearest

future will make it possible for food markets and industrial stores to start their operation, and small and medium-sized enterprises of the region to return to their usual rate of work. We hope that this will help to stabilize the indicators of the regional economic development. However, the problem of balancing the security measures and economic weakening is still existing. Therefore, we consider it reasonable to propose the leaders of regional authorities and local self-government a number of key decisions that will help to overcome the consequences of the pandemic at the regional level.

First of all, while implementing the regional policy, it is necessary to ensure quick and adequate response to changes associated with the COVID-19 development. We should understand and predict the high probability of regional economy restructuring, we should be ready to provide assistance and support to «growth points», as well as to withdraw depressed subjects of economic development from the crisis. It is also necessary to make adjustments to the socio-economic development programs of Ternopil region in the context of sectoral support for those sectors that have been most adversely affected, social support for those affected by the virus, as well as those who provided the most important vital processes during the period of overcoming coronavirus infection (first of all doctors of regional medical institutions can be included to this category). Tools that proved their effectiveness in the countries of the European Union should be used in the formation and implementation of these measures. They include: provision of investment grants to overcome COVID-19 consequences, including those from the regional budget; opening wide access to cheap credit resources (including by subsidies from state sources) in order to support the most affected economy sectors and accelerate their economic growth; involvement of non-governmental organizations in working with the public and providing information support in overcoming the pandemic consequences. However, we should understand that in order to restrain completely from the spread of coronavirus pandemic, it is important to coordinate the activities of all regions of our country in the development and implementation of the large-scale policy of COVID-19 restraint and overcoming.

We believe that the prospects for further investigations are monitoring the development indicators of Ternopil region in the dynamics of the following months of quarantine in order to provide relevant analysis results and recommendations to regional governmental bodies and local self-government.

Список використаної літератури

1. Emergency Committee Meets for Third Time on COVID-19. Official web-site of World Health Organization. URL: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen> (accessed: 18.03.2020).
2. Evans O. Socio-economic impacts of novel coronavirus: The policy solutions. URL: https://www.researchgate.net/publication/339926334_Socio-economic_impacts_of_novel_coronavirus_The_policy_solutions (accessed: 22.03.2020).
3. Stojkoski V., Utkovski Z., Jolakovski P. The Socio-Economic Determinants of the Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic. SSRN Electronic Journal. January. 2020. <https://doi.org/10.1101/2020.04.15.20066068>
4. Nicola M., Alsafi Z., Sohrabi C. The Socio-Economic Implications of the Coronavirus and COVID-19 Pandemic: A Review. International Journal of Surgery. 2020. April 17. <https://doi.org/10.1016/j.ijssu.2020.04.018>.
5. Rutherford Sh., Chu C., Qiu W., Mao A. The Pandemic and its Impacts. Health, Culture and Society. Volume 9–10 (2016–2017). <https://doi.org/10.5195/HCS.2017.221>.
6. Jonung L., Werner R. The Macroeconomic Effects of a Pandemic in Europe – A model-based assessment. Directorate-General for Economic and Financial Affairs of European Commission. European Economy. Volume 51. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication708_en.pdf. (accessed: 29.03.2020).
7. COVID-19 and the World of Work: Impact and Policy Responses. Official report of International Labor Organization. 1st Edition. 18 March 2020. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf (accessed: 29.03.2020).

8. Макроекономічні показники розвитку Тернопільської області у 2020 році. Головне управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 31.03.2020).
9. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: оприлюднення інформації. URL: https://usr.minjust.gov.ua/ua/publication_info (accessed: 31.03.2020).

References

1. Emergency Committee Meets for Third Time on COVID-19. *Official web-site of World Health Organization*. Available at: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>. (accessed 18.03.2020)
2. Evans O. (2020). Socio-economic impacts of novel coronavirus: The policy solutions. *BizEcons Quarterly*, 7, 3 – 12. Available at: https://www.researchgate.net/publication/339926334_Socio-economic_impacts_of_novel_coronavirus_The_policy_solutions. (accessed 22.03.2020)
3. Stojkoski V., Utkovski Z., Jolakovski P. The Socio-Economic Determinants of the Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic. *SSRN Electronic Journal*, January, 2020. <https://doi.org/10.1101/2020.04.15.20066068>
4. Nicola M., Alsafi Z., Sohrabi C. The Socio-Economic Implications of the Coronavirus and COVID-19 Pandemic: A Review. *International Journal of Surgery (London, England)*, 2020, April 17. <https://doi.org/10.1016/j.ijso.2020.04.018>
5. Rutherford Sh., Chu C., Qiu W., Mao A. The Pandemic and its Impacts. *Health, Culture and Society, Volume 9 – 10 (2016 – 2017)*. <https://doi.org/10.5195/HCS.2017.221>
6. Jonung L., Werner R. The Macroeconomic Effects of a Pandemic in Europe - A model-based assessment. Directorate-General for Economic and Financial Affairs of European Commission. *European Economy*, Volume 51. Available at: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication708_en.pdf. (accessed 29.03.2020)
7. COVID-19 and the World of Work: Impact and Policy Responses. Official report of International Labor Organization, 1st Edition, 18 March 2020. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf. (accessed 29.03.2020)
8. Makroekonomichni pokaznyky rozvytku Ternopil'skoyi oblasti u 2020 roci. Golovne upravlinnya staty'styky u Ternopil'skij oblasti. Available at: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/>. (accessed 28.03.2020) [In Ukrainian] (accessed 31.03.2020)
9. Yedy'nyj derzhavnyj reyestr yury'dy'chny'x osib, fizy'chny'x osib-pidpry'emciv ta gromads'ky'x formuvan': opry'lyudnennya informaciyi. Available at: https://usr.minjust.gov.ua/ua/publication_info. (accessed 28.03.2020) [In Ukrainian]. (accessed 31.03.2020)